

E. S. Curtis, Sioux şefi, 1905.

Kızılderili atları **Mustangler**

SELVANUR ŞÖLEN

G

ÜNÜMÜZDEN 40 bin ilâ 25 bin yıl önce, daha Sibiryâ'yı Alaska'dan ayıran Bering boğazı oluşmamışken Orta Asya'dan kuzeye doğru hareketlen insan toplulukları Alaska ve Kanada buzullarını aşarak Kuzey Amerika'ya kadar geldiler. Amerikan yerlilerinin atalarıydı bunlar. O dönemde dünya kuzey kutbundan Amerika kıtasının doğusuna, bugünkü Wisconsin eyâletinin sınırlarına kadar buzlarla kaplıydı. Yalnız, kıtanın batısında bâzı bölgeler, dağlarla kuzeye karşı korunduğundan buzulsuzdu. Nebraska'dan, Kanada'ya, oradan Alaska'daki Yukon'a kadar uzanan bölge vâdilerle doluydu. Dahası bu vâdiler bir yerde Sibiryâ'yı kaplayan vâdilerle birleşiyordu. O zamanlar,

“Yeni Dünya”nın eski kıtadan henüz ayrılmadığı dönemlerde hayvanlar Asya'daki vâdilerin otu bitince beslenmek için uzun mesâfeleri aşma pahasına Amerikada'daki vâdilere kadar gidebilmişlerdi. Alaska'da yapılan kazılarda bu iddiayı destekleyecek mâhiyette hayvan kalıntılarına rastlandı. Aynı şekilde Amerika'nın yerlileri olan Kızılderililer de belki bu hayvan sürülerinin açmış oldukları yollardan geçerek Asya'dan Yeni Dünya'ya varmışlardı.

Eohippus, târihteki son gerçek vahşî attı. Amerika'nın Pasifik kuzeybatı bölgesinde yaşayan ve ayak parmakları küçük, köpek boyutunda olan bu hayvanlar, atın en eski formu olarak kabul edilir ve dünyâya atların buradan yayıldığı düşünülür. Amerikalı paleontolog G. G. Simpson, atın evrim târihini, Eohippus'dan Equus'a kadar geçen 60 milyon yıllık süre içinde, her biri ortalama 7.5 milyon yıl süren sekiz cins, her biri ortalama 2 milyon yıl süren otuz tür ve cinsel olgunluk için ortalama dört yaş alındığında 15 milyon kuşak olarak özetlemektedir.

Atın ana vatanına geri dönüşü Avrupalılar sâyesinde gerçekleşmiştir. Kristof Kolomb Hindistan'a varmak amacıyla

çıktığı deniz yolculuğu Amerika kıtasında sonlanır. Başta burayı Hindistan sanır ve yerli Amerikalılara Hint anlamına gelen Indian adını verir. Kızılderili adı ise yerlilerin kendilerini boyadıkları renklerden gelir. Avrupalılar Amerika'ya ayak basıtığında kuzeyde yaklaşık 4.5 milyon, güneyde 10 milyon Kızılderili yaşamaktaydı. Atın ilk defa 1500'lerde Hernan Cortez (1485 - 1547) tarafından İspanyol fetihleri için Meksika'dan kuzey Amerika'ya sokulduğu bilinmektedir. İspanya'dan getirilen atlar Endülüs, Barb ve Arap at ırklarının bir karışımıydı. Bu atlar Amerikan yerlileri tarafından “Tanrı köpeği” ya da “Büyük köpek” olarak adlandırılmıştır. Amerika kıtasına yerleşen ilk Avrupalıların kurduğu çiftliklerinden kaçan atlar doğaya karışarak açık ovalarda yeni bir hayat kurdular. Daha sonra da vahşîleşerek “Mustang” adıyla bilinen türü oluşturdular.

Mustang, İspanyolcada “sâhipsiz, başıboş” anlamına gelen “mesfeno” kelimesinden gelir. Bu tâbir Amerika'daki vahşî atlarla özdeşleşmiştir. Doğada özgürce dolaşıp doğal seçimlerle çoğalan Mustangler Kızılderililer tarafından evcilleştirilerek binek hayvanı olarak kullanıldı. Evcil atlara göre kemik yapıları ve tendonları daha sağlamdı; daha güçlüydüler. Mustanglerin bir diğer ismi de “Amerikan benekli”dir. Kızılderililer atların üzerindeki beneklerin sırrını çözememiş, bu sebeple Mustangleri kutsal olarak kabul etmişlerdi.

Mustang atının ortalama yüksekliği 1.34-1.63 m arasında değişmektedir. Ortalama ağırlığı 320 - 360 kg arasındadır. Geniş alın yapısı, ağız ve dudaklarına doğru incelen bir profili vardır. Önden bakıldığında başın kafatası kısmı geniş, ancak yüz kısımları dardır. Farklı yapısal özellikleri arasında içbükey alın ve hafif dışbükey burun yapısı dikkati çeker. İstirahat hâlindeyken burun delikleri küçük hilâl şeklinde olup uyanırken tamâmen açıktır. Dişleri eşit olarak birleşse de

üst dudakları alt dudaklarından uzundur. Omuzlar eğimli ve uzundur. Sırtı ve sağrısı kısa ve kaslıdır. Kuyruğu düşük az kıllıdır. Bacakları ince ve uzun, güçlü görünümündedir. Toynakları sert, yuvarlak ve küçüktür. Tipik olarak gövdeyi oldukça yakın bir şekilde terk eden ön ayaklarıyla birlikte, dar ama derin göğüsleri vardır. Bu yapı akciğerin kapasitesini artırır, aynı zamanda onlara dayanıklılığın önemli bir bileşeni olan soğuğa direnme kabiliyeti kazandırır. Önden bakıldığında, ön bacaklar göğüsleri “A” şeklinde birleştirir. 5 omurgalı kısa ve güçlü bir sırta sâhiptirler. Renkleri ana tonlarda siyah, kestâne ve kahve rengindedir. Beneklerin rengi değişebilmektedir. Kan türlerinin çeşitliliği diğer tek ırkların çoğundan daha büyüktür. Bu durum melezlemenin güzel bir sonucu olan Mustanglerin en zengin ayrıntısıdır.

Mustang atı 4 yaşında erişkinliğe ulaşır. Ortalama ömrü 30 yıldır. İnatçı, bağımsız bir yapısı vardır. Bu atlar genellikle uzun adımlarla yürüyebilir ve çoğunun normal süratinden başka çeşitli yürüyüş hızları vardır. Bunlar; koşu yürüyüşü, tek ayak, amble, tempo ve daha güneydeki diğer atlardaki gibi İspanyol paso yürüyüşlerini içerebilir.

“Büyük geniş ovaların, güzel tepelerin, kıvrılarak akan ırmakların vahşî olduğunu düşünmüyorduk biz. Yalnızca beyaz adama göre doğa ve onunla yaşayan bizler vahşîydik. Bizim için doğa ancak bütün hayvanlar beyaz adamın yayılmasından kaçışmaya başladığında, işte ancak o zaman vahşî doğa oldu.” diyen Kızılderili şefinden anlaşılacağı üzere at ve insan, uzun yıllar burada doğanın ayrılmaz parçaları olarak bir arada yaşamışlardır. Mustangler özgür Kızılderililerin simgesi olmuştur. Bugün ise Amerika'da vahşî at çiftliklerinde uygulamaya konan yasalarla koruma altına alınmışlardır. 🐾